

रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥ ५९ ॥

उपवासरत लोकांपासून भोग्य विषय दूर होत असले तरी त्यांचे त्या विषयांमधिल रस नष्ट होत नसतात.

परंतु परमात्म्याच्या दर्शनाने विषयांमधिल रस देखिल नष्ट होत असतात. ॥ ५८ ॥

विषया इति । इन्द्रियैर्विषयाणामाहरणं ग्रहणमाहारः । निराहारस्येन्द्रियैर्विषयग्रहणमकुर्वतो देहिनो देहाभिमानिनोऽज्ञस्य विषया विनिवर्तन्ते तदनुभवो निवर्तत इत्यर्थः । किंतु रसो रागोऽभिलाषस्तद्वर्जम् । अभिलाषस्तु न निवर्तत इत्यर्थः । रसोऽपि रागोऽपि परं परमात्मानं दृष्ट्वास्य स्थितप्रज्ञस्य स्वतो निवर्तते । नश्यतीत्यर्थः । यद्वा निराहारस्योपवासपरस्य विषयाः प्रायशो विनिवर्तन्ते क्षुधासंतप्तस्य शद्वस्पर्शाद्यपेक्षाभावात् । परंतु रसवर्जम् रसापेक्षा तु न निवर्तत इत्यर्थः ।

शेषं समानम् ॥ ५९ ॥

इन्द्रियांद्वारा भोग्य विषयांचा आस्वाद घेणे आहार. निराहार अर्थात् इन्द्रियांद्वारा भोग्य विषयांचा आस्वाद न घेणारे, देहाभिमानी अज्ञानीपासून भोग्य विषय दूर केल्याने, त्यांना त्या विषयांचा अनुभव होत नाही. परंतु त्या विषयांमधिल त्यांची गोडी अथवा आसक्ति त्यांच्यामधेच सोडुन ते ते भोग्य विषय दूर होत असतात. भाव असा कि, त्या विषयांमधिल त्यांची गोडी अथवा आसक्ति निवृत्त होत नसते. परंतु स्थितप्रज्ञ पुरुषाची आसक्ति देखिल त्याच्या परमात्म्याच्या दर्शनाने स्वतःच निवृत्त अथवा नष्ट होत असते. अथवा निराहार अर्थात् उपवासरत लोकांपासून भोग्य विषय प्रायः दूर होत असतात. कारण भूखेने संतप्त मनुष्यास शद्व स्पर्श आदिंची अपेक्षा रहात नाही, परंतु तो अभाव रसवर्जित असतो, अर्थात् रस म्हणजे अन्नाची अपेक्षा निवृत्त अथवा नष्ट होत नसते असा भाव.

उर्वरित अर्थ पूर्ववत्. ॥ ५९ ॥

इन्द्रियसंयमं विना तु स्थितप्रज्ञता न सम्भवति, अतः साधकावस्थायां तत्र महान् प्रयत्नः कर्तव्य इत्याह 'यततो ह्यपि

इति द्वाभ्याम् ---

इन्द्रियसंयमाविना स्थितप्रज्ञता सम्भवत नसते तेव्हा साधकावस्थेमधे त्याकरिता महान् प्रयत्न करावयास हवा ही

गोष्ट 'यततो ह्यपि' आदि दोन श्लोकांद्वारा देताहेत ---

यततो ह्यपि कौन्तेय पुरुषस्य विपश्चितः ।

इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥ ६० ॥

इन्द्रिये मोठी खळबळजनक, अरे कुन्तिपुत्रा, प्रयत्नरत विद्वान मनुष्याचे मन देखिल

ती बलात्काराने खेचून नेतात. ॥ ६० ॥

यततो ह्यपीति । यततो मोक्षे प्रयतमानस्यापि विपश्चितो विवेकिनोऽपि मनः इन्द्रियाणि प्रसभं बलाद्धरन्ति । यतः

प्रमाथीनि प्रमथनशीलानि प्रक्षोभकराणि ॥ ६० ॥